

فقه فناوری اطلاعات و ارتباطات

حریم خصوصی

جلسه دوازدهم : حکم حریم خصوصی، بحث روایی

۹۲/۱۰/۲۳

بررسی ادله لفظی حرمت حریم خصوصی: روایت ۱- وجوب استیذان برای ورود

روایت سوم:

أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْحَلَبِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع الرَّجُلُ يَسْتَأْذِنُ عَلَى أَبِيهِ قَالَ نَعَمْ قَدْ كُنْتُ أَسْتَأْذِنُ عَلَى أَبِي وَ لَيْسَتْ أُمِّي عِنْدَهُ إِنَّمَا هِيَ امْرَأَةٌ أَبِي تُؤَفِّيتُ أُمِّي وَ أَنَا غُلَامٌ وَ قَدْ يَكُونُ مِنْ خَلَوْتِهِمَا مَا لَا أَحِبُّ أَنْ أَفْجَأَهُمَا عَلَيْهِ وَ لَا يُحِبَّانِ ذَلِكَ مِنِّي السَّلَامُ أَصَوَّبُ وَ أَحْسَنُ. (نفس المصدر)

سند روایت: صدر سند معلق به روایت قبل است که با عدة من اصحابنا عن احمد بن محمد شروع شده است. احمد بن محمد مردی بین دو ثقة است. حسن بن علی بن فضال ثقة و بنابر قولی از اصحاب اجماع است و محمد بن علی الحلبي از اصحاب اجماع است ابو جميله نامش المفضل بن صالح است که ابن غضائری او را رمی به وضع حدیث کرده است ولی در مستندات نرم افزار درایه آمده است که شاید تضعیف ابن غضائری مبتنی بر غلو باشد و لذا گفته اند که او ثقة است چون امثال بزنتی و ابن ابی عمیر و صفوان همه از او روایت دارند.

بررسی ادله لفظی حرمت حریم خصوصی: روایت ۱- وجوب استیذان برای ورود

ولی به نظر می‌رسد ممکن است تضعیف ابن غضائری مبتنی بر حدیثی باشد که در ذیل کلامشان آمده و خود ابن غضائری به طریق صحیحی آن را نقل کرده که ابا جمیله اعتراف کرده که رساله معاویه به محمد بن ابی بکر را او جعل کرده است.

ضعیف کذاب یضع الحدیث. حدثنا أحمد بن عبد الواحد قال: حدثنا علي بن محمد بن الزبير قال حدثنا علي بن الحسن بن فضال قال: (سمعت معاوية بن حكيم يقول: سمعت أبا جميلة يقول: أنا وضعت رسالة معاوية إلى محمد بن أبي بكر. و قد روى مفضل عن أبي عبد الله و أبي الحسن عليهما السلام. (رجال ابن الغضائري، ص ۸۸)

سند این روایت قابل اتکاست چون احمد بن عبدالواحد نام دقیقش احمد بن عبدون از مشایخ نجاشی است و علی بن محمد بن الزبیر اکثر روایات علی بن الحسن بن علی بن فضال را نقل کرده است و طبق آنچه شیخ طوسی در رجال خود آورده روشن می‌شود که این دو واسطه به همین نحو واسطه در رسیدن کتب علی بن الحسن بن فضال به دست شیخ بوده‌اند. ظن قوی این است که روایاتی که بدست ما به این طریق رسیده روایاتی است که در همان کتب ذکر شده بوده است.

علي بن محمد بن الزبير القرشي الكوفي روى عن علي بن الحسن بن فضال جميع كتبه و روى أكثر الأصول روى عنه التلعكبري و أخبرنا عنه أحمد بن عبدون و مات ببغداد (ببغداد) سنة ثمان و أربعين و ثلاثمائة و قد ناهز مائة سنة و دفن في مشهد أمير المؤمنين عليه السلام.

بررسی ادله لفظی حرمت حریم خصوصی: روایت

۱- وجوب استیذان برای ورود

ضعیف کذاب يضع الحديث. حدثنا أحمد بن عبد الواحد قال: حدثنا علي بن محمد بن الزبير قال حدثنا علي بن الحسن بن فضال قال: (سمعت معاوية بن حكيم يقول: سمعت أبا جميلة يقول: أنا وضعت رسالة معاوية إلى محمد بن أبي بكر. و قد روى مفضل عن أبي عبد الله و أبي الحسن عليهما السلام. (رجال ابن الغضائري، ص ۸۸)

دلالت روایت:

ابتدئاً به نظر می‌رسد این روایت قابل استناد نیست چون استناد به آن منجر به عدم استناد به آن می‌شود و خودشکن است. چون اگر این روایت دلالت بر کذاب بودن او در همه احادیث داشته باشد خود این سخن که از او نقل شده نیز کذب و غیر قابل استناد است. به عبارت دیگر کذاب بودن المفضل بن صالح مستند به این حدیث است و فرض این است که در واسطه این حدیث خود او قرار دارد پس نمی‌توان به این حدیث تمسک کرد. مگر این که گفته شود که او تنها به وضع یک رساله اعتراف کرده و آن نیز سخنان ائمه اطهار سلام الله علیهم نبوده بلکه نامه معاویه به محمد بن ابی بکر بوده و شاید آن نیز به دلیل اعتقاداتش صورت گرفته مثل این که خواسته تا چهره معاویه را مخدوش کند. بنابر این در بقیه منقولاتش قابل توثیق عام است. و این سخن موجب حلّ مشکل در مقام است.

بررسی ادله لفظی حرمت حریم خصوصی: روایت ۱- وجوب استیذان برای ورود

دلالت روایت:

استدلال به کلمه نعم است که دلالت بر لزوم دارد. جمله السلام اصوب و احسن می تواند حمل بر نوع استیذان شود که مستحب است نه اصل استیذان که واجب است و احتمال دیگر این که می توان گفت که اصوب و احسن بر وجوب تطبیق شده است.

بررسی ادله لفظی حرمت حریم خصوصی: روایت

روایت چهارم:

۱- وجوب استیذان برای ورود

— عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عِيسَى عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ جَمِيعاً عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ جَرَّاحِ الْمَدَائِنِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: لِيَسْتَأْذِنَ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَلْغُوا الْحُلْمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ كَمَا أَمَرَكُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ بَلَغَ الْحُلْمَ فَلَا يَلْجُ عَلَى أُمِّهِ وَ لَا عَلَى أُخْتِهِ وَ لَا عَلَى خَالَتِهِ وَ لَا عَلَى سِوَى ذَلِكَ إِلَّا يَأْذَنُ فَلَا تَأْذِنُوا حَتَّى يُسَلَّمَ وَ السَّلَامُ طَاعَةٌ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع لِيَسْتَأْذِنَ عَلَيْكَ خَادِمُكَ إِذَا بَلَغَ الْحُلْمَ فِي ثَلَاثِ عَوْرَاتٍ إِذَا دَخَلَ فِي شَيْءٍ مِنْهُنَّ وَ لَوْ كَانَ بَيْتُهُ فِي بَيْتِكَ قَالَ وَ لِيَسْتَأْذِنَ عَلَيْكَ بَعْدَ الْعِشَاءِ— الَّتِي تُسَمَّى الْعَتَمَةَ وَ حِينَ تُصْبِحُ وَ حِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ إِنَّمَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِذَلِكَ لِلْخُلُوةِ فَإِنَّهَا سَاعَةٌ غَرَّةٌ وَ خُلُوةٌ. (نفس المصدر)

العتمة ثلث اول شب را گویند و غرة به معنای غفلت و خلوت به معنای تنهایی است.

سند روایت: صدر سند اصحاب موثق هستند و صحت سند موکول به وثاقت القاسم بن سلیمان و جرّاح المدائنی است که توثیق صریحی ندارند ولی این دو نزد اصحاب مجهول نبودند و نام آنها در کتب رجالی آمده است و نیز النضر بن سوید که فردی ثقه و جلیل القدر و صاحب کتاب مشهوری نزد اصحاب بوده و روایات زیادی (بالغ بر ۳۰ روایت در کافی) به واسطه این دو روایت کرده است. همچنین نجاشی از استاد خود ابوالعباس احمد بن محمد بن نوح نقل کرده است که جرّاح المدائنی کتابی داشته که جماعتی از جمله النضر بن سوید آن را نقل کرده‌اند.

و الحمد لله رب العالمين